

seregét szervezi, fegyvert halmoz fel, hogy botorul hiszi: feltartóztathatja a babilóni támadást.

Ezékiel fogságban beszél: csak általánosságban, csak a vallási előírások és az erkölcs síkján. Az isteni törvény és előírás – ami az életet egyáltalán lehetségessé teszi – nem a politika részleteire vonatkozik: az életre, már az elemi szinteken, a hétköznapokra.

Ezékiel tudta, legalább úgy, mint utóbb tudni lehet, két és fél évezreden át, hogy a Tízparancsolat Izráel számára mit jelent. Nemcsak maguk a parancsok és tiltások: az indoklás, a magyarázat is. Ezékiel a személyes felelősség kimondása érdekében szembeszögült még a legnagyobb tekintéllyel: a mózesi hagyománnyal is; a mózesi hagyomány kortársi értelmezésével. Merte megváltoztatni a Tízparancsolat értelmezését; tudjuk, az általa képviselt felfogás helyet kapott a TÓRÁ-ban (DEUT. 34,6–7). A zsidó hagyománynak szerves része az értelmezés: a szöveg hozzáigazítása a körülményekhez; hiszen más körülmények között, s a körülmények mindig mások, ugyanazt a hatást csak más eszközökkel lehet elérni. A szövegben, a TALMUD kimondja, rejtve bár, de eleve benne van minden új és újabb értelmezése. Ezékiel papi személy volt, Babilóniában, a galutban a hagyomány az ő számára nem a szentély, az nem lehetett: szöveg és szövegértelmezés. A zsidó hagyomány szellemében járt el, amikor a törzsi valóságosság etikájából kibontotta az individuális felelősség tételét – elutasítva, mert tétele ezt is jelenti, minden kollektív felelősséget. Fogság, Babilónia, szegmentált társadalom: individuális etikát kell állítani a vérbosszú, a kollektív felelősség ősi, de idejétmúlt hagyománya helyett.

Apák és fiúk? Családfő és a rokonság széles köre? Az apa a saját tetteiért felelős, a fiú pedig a saját tetteiért. Nem az apjának, nagypapjának élete és dolgai: ki mit maga tett az ember, felelősséget azért visel.

Sanford Pinsker

ISAAC BASHEVIS SINGER

Rakovszky Zsuzsa fordítása

1967 forró nyarát New Yorkban töltöttem, közelebről Manhattanben, ahol azon igyekeztem, hogy a disszertációm – amely a *slemil* alakjával foglalkozott – könyvvé hízaljam. Egyik barátom, aki a City College-ban tanított, azt tanácsolta, hogy keressem fel Isaac Bashevis Singert. Végére is disszertációm egyik fejezete hosszasan elemzte Singer könyvét, A BOLOND GIMPEL-t, és Singer arról volt híres, legalábbis a barátom szerint, hogy igen nyíltszívú, különösen azokkal, akik kritikát írnak valamelyik könyvéről vagy irodalomtudósként az ő munkáival foglalkoznak. Máskülönben ugyan mi oka lett volna rá, hogy még a telefonszámát se titkosítsa?

Összeszedtem minden bátorságomat és jiddis nyelvtudásomat, és felhívtam Singert. A barátomnak igaza volt. Singer szemlátomást megörült, amikor meghallotta, hogy a tanulmányom vele is foglalkozik. Megállapodtunk abban, hogy a következő

héten valamelyik nap együtt ebédelünk. Eddig minden nagyszerű... A személyes találkozás azonban némileg csalódást okozott. Singer szórakozottnak látszott, és az volt a benyomásom, hogy egyáltalán nem érdekli, miket hordok róla össze a disszertációmban. Elfogott az a lehangoló érzés, hogy pusztán udvariasságból hallgat végig olyan türelmesen, de mondhatok én akármit, nemigen fogom vele lázba hozni. Voltaképpen nem is voltam meglepve. Tudtam, hogy Singer két csoportra osztja az embereket, azokra, akik a munkáit elemzik, és azokra, akik az életéről akarnak beszélni. Én az előbbieket táborába tartoztam, ami azt jelentette, hogy fecseghetek én Gimpelről mint a slemil típusának megtestesítőjéről annyit, amennyit csak akarok, Singer sem helyeselni nem fogja az elméleteimet, sem vitatkozni nem fog velük.

Már éppen ott tartottam, hogy föladom a dolgot, amikor váratlanul Singer maga tett föl nekem egy kérdést:

– Ne haragudjon – bökte ki szégyenlősen –, de megmondaná még egyszer a nevé?

Ettől rajtam még nagyobb csüggedés vett erőt. Ezek szerint a telefonhívásom és a találkozáson aligha jelenthetett Singernek valami sokat: nyilván úgy gondolja, ha valaki éppen a „slemil” figuráját választja disszertációja témájának, az maga is csak slemil lehet. De azért a kérdésre kénytelen voltam válaszolni:

– Sandy Pinskernek hívnak.

– Igen, igen. Tudja – mondta Singer –, meséltem Almának, a feleségemnek, hogy ma magával ebédelek, és megfogadtam, hogy nem felejttem el megkérdezni: mondja, nem a költő Pinsker fia véletlenül?

Már eddig is tanácstalan voltam, de most aztán végképp összezavarodtam. Mindössze annyit bírtam dadogni, hogy nem értem... Miféle Pinsker nevű költőre gondolt?

– Hogyhogy melyikre? – kérdezte Singer. – Hát arra, amelyiknek megjelent a *The Reconstructionist*-ban egy rólam szóló verse! Nagyon tetszett nekem, és az összes barátomnak megmutattam. „Látjátok”, mondtam nekik, „énrólam már verset is írtak!” Szörnyen hízelgett nekem a dolog!

– De hiszen az az én versem – kiáltottam. Még hogy neki hízelgett a dolog – én meg majd kiugrottam a bőrömből örömben! Ettől kezdve a helyzet villámsebesen javult. Singer egyre azt ismételte, milyen nagy megtiszteltetés számára, hogy végre személyesen is megismerhetett, és hogy gyakrabban kellene összejönnünk, amíg New Yorkban vagyok. Hiába hívtam fel újra meg újra a figyelmét a tévedésre, Singer továbbra is Pinsker, a költő fiaként beszélt rólam, de ezt cserébe könnyű szívvel elviseltem. Végére is mi a fontosabb: csakugyan olyan nagy baj, hogy Singer, aki gyerekkorában ügyetlen verseket faragott (jiddisül és héberül), körömszakadtáig ragaszkodik ahhoz az elképzeléshez, hogy kivétel nélkül minden költő tiszteletre méltó, idősebb úriember, de főként semmi esetre sem a húszas éveiben járó, éretlen tacsó, ha egyszer ezen az áron egy csomó információhoz juthatok hozzá Singerrel kapcsolatban, méghozzá első kézből?

Igy aztán maradtam Pinsker, a költő fia. Nem sokat számított, hogy apám valójában Pinsker, a nadrágszabó volt, vagy hogy ezzel valószínűleg Singer is tisztában volt. Singer számára a tévedésből tény lett; és úgy határozott, hogy képzeletbeli költő-atyám iránti tiszteletből kedves lesz Pinsker „fiához”. Singer úgy vélekedett, hogy a „Pinsker, a költő fia” titulus jóval hatásosabb, mint ha valaki egyszerűen „Pinsker, az angol tanészék tanársegéde”. Az angolprofesszorok kétségkívül okos emberek, csak éppen időn-

ként okosabbak is a kelletténél. Túlságosan is gyakran tévesztik össze a mélységet az érthetetlenséggel, a bonyolultat a fontossal.

Amikor elárultam Singernek, hogy az egyetemen a modern költészetéről tartok szemináriumokat, nem tudta többé túrtőzteni a nyelvét.

– Csak nem azt akarja mondani, hogy maga érti a modern költészetet?

Bármilyen kínos is, nyilvánvaló volt, hogy Singer nem sokra tartja a modernista írókat, se Joyce-t, se Faulkner-t, Wallace Stevenst vagy William Carlos Williamst és a hozzájuk hasonlókat pedig végképp nem. De nem volt nagy véleményem azokról sem, akik azt állították magukról, hogy ők megértik, amit ezek a szerzők írnak

– Akar hallani egy modern verset? – kérdezte, és rám kacsintott. – Akkor én mondom magának egyet:

*„A veséd jégszekrényre
úgy csillog a hajamban
akár egy hernyó
görbe lába”*

Lefirkantottam a fenti sorokat (mert hogyan is bírtam volna ellenállni a kísértésnek), és bevallom, nekem, Singer szándékával ellentétben, nagyon is tetszettek, ugyanakkor azért az is megfordult a fejemben, hogy talán mégsem egészen indokolatlan az az ellenszenv, amelyet Singer a modern irodalom, sőt néha maga a modernitás iránt érez. Singer számára a különféle „izmusok”, a professzorok e kedvencei – a freudizmus, a szimbolizmus, a kubizmus, a szürrealizmus és számtalan társuk –, az irodalmi alkotás szempontjából tökéletesen lényegtelenek voltak. Váltig állította, hogy egy történethez „lakcímre” van szükség – azaz egy helyszínre, amelyet az olvasó olyan élénken maga elé tud képzelni, hogy úgy érzi, akár levelet is küldhetne oda, ha kedve tartaná. Viszont senkinek nem jutna eszébe levelet címezni olyan regényhősöknek, akik nem valamilyen jól körülhatárolható helyen élnek (egy bizonyos ország egy bizonyos városának valamelyik utcájában, egy bizonyos számú lakásban), és akik még csak nem is emlékeztetnek emberi lényekre. És senki nem lesz kíváncsi egy olyan történetre, amelyik úgy fest, mintha valaki másnak a története volna, vagy – ami még rosszabb – mintha egy híres írókból, az angol irodalom professzoraiból és irodalomkritikusokból összeállított bizottság írta volna. Na nem, ismételte Singer újra meg újra, egy történethez elsősorban egy olyan szerzőre van szükség, aki csakugyan hisz benne, hogy azt csak ő tudja elmondani, és senki más.

Ám amikor Singer később ellátogatott a szemináriumaimra, egyáltalán nem igyekezett a diákokban azt a benyomást kelteni, mintha az írás könnyű dolog volna. Még ha az ember fejében készen áll is egy jó történet, mondogatta, a kezdő íróknak akkor is szüksége van egy jó barátra. Ez a barát azonban nem az apja vagy az anyja, nem egy fiú vagy egy lány, sőt még csak nem is valamelyik segítőkész, jóindulatú tanára – nem, ez a jó barát a tulajdon papirkosara. A kezdő íróknak azt kell teletömnie teleírt kéziratlapokkal, és ha megtelt, üritse ki, és kezdje előlről!

Mindez persze ismerősen hangzik azok számára, akiknek volt alkalmuk meghallgatni Singer valamelyik előadását, és hallhatták, hogyan válaszol utána a közönség kérdéseire. A róla készült számos televíziós dokumentumfilmben is erről az oldaláról mutatkozik. Vérbeli sármőr volt, az az ember, aki olyan könnyedén húzott elő a zsebéből egy-egy emlékezetes szellemességet, mint más a mentolos cukorkát. Mark

Twain óta nem volt még egy amerikai író, akit ennyire körülrajongtak volna az újságírók, az irodalomtudósok és mindenekfelett maguk az olvasók.

De a rózsáknak, amelyekkel Singer kedveskedett nekik, időnként megvolt a maguk tövise is. Az a mulatságosan rosszmájú portré, amelyet Cynthia Ozick fest Yankel Ostroverről IRIGYSÉG; AVAGY A JIDDIS AMERIKÁBAN című novellájában, sok szempontból emlékeztet I. B. Singerre. Amikor például megkérdezték Singert, azért vegetáriánus-e, mert aggódik az egészsége miatt, ő azt felelte, hogy sokkal inkább a csirkék egészsége miatt aggódik. Az igazság, persze, egészen más volt: mint sok más zsidó bevándorló, Singer is nagyon kedvelte a törpepapagájokat, és szerette, ha szabadon röp-dőshettek mindenfelé a lakásban. Egy napon mindkét madara belerepült egy tyúk-húsleves teli fazékba, és belefulladt. Singert annyira megrendítette a gondolat, mennyit kellett szenvedniük, hogy megfogadta: attól a naptól kezdve vegetáriánus lesz, és a fogadalmát meg is tartotta.

Bár voltak pillanatok, amikor Singer hajszál híján úgy viselkedett, mintha Woody Allent majmolná (például előszeretettel sütötte el közönség előtt azt a tréfát, hogy hisz a szabad akaratban, mivel „nincs más választása”), ilyenkor is jóval több volt holmi humoristautánzatnál. Jóllehet a közönség többnyire ugyanazokat a kérdéseket tette fel neki, így könnyű volt kitalálni, milyen (általában emlékezetesen szellemes) választ fog adni rájuk, Singer sose feledkezett meg a valóban fontos kérdésekről: hogy miért is vagyunk a világon, és miért kell meghalnunk? Miért engedi Isten a gonosz létezését? Miért van annyi szenvedés a világon? Ez a gyermeki lelkű Singer, és nem a szellemes előadó írta azokat a novellákat, amelyekre az emberek még akkor is emlékezni fognak, amikor Singer nyilvános szerepléseinek emlékét régen elmosta már az idő...

Singer már fiatalon elveszítette a bizalmát azokban a válaszokban, amelyeket a vallás és a politika vél szolgáltatni ezekre a kérdésekre. Ő csak a történetekben hitt (ha ugyan helyes a „hit” szót használni vele kapcsolatban), és csak azok az emberek foglalkoztatták, akiket megfigyelt vagy elképzelt (vagy a kettő valamilyen keveréke, az esetek többségében). Írásaiban mindenhol a szélsőséges jóság és gonoszság, szent és bűnös, ördög és „dibbuk” jellegzetes, összetéveszthetetlen figuráival találkozhatunk. Nem sokkal azután, hogy S. Y. Agnon megkapta a Nobel-díjat, egy egész délutánt töltöttem Singer manhattani lakásán.

– Agnon – mondta nekem Singer – azt képzelem, hogy tudja a válaszokat, de téved.

Singer kétségkívül Agnon ortodoxiájára utalt, és arra, hogy ez több szempontból is kedvezőtlen hatással van az írásaira, ugyanakkor kétségkívül fájdalmasan érintette az is, hogy Agnont és nem őt jelölték a Nobel-díjra.

– Izrael Agnont jelölte – jegyezte meg. Aztán egy pillanatra megfeledkezett magáról, és kiszaladt a száján: – És engem ki fog jelölni: a halottak?

A kívülállót – különösen, ha addig esetleg abban a tévhitben élt, hogy az írók békesen megférnek a kollégáikkal – mindig megdöbbeníti, milyen féltékenyek valójában egymás sikerére – különösen a kortársaikéra! Ami Singert illeti, ő például sose fukarkodott a dicsérrel, ha, teszem azt, Arthur Conan Doyle-ról volt szó (az ő Sherlock Holmes-történetei nagy hatással voltak rá kisfiú korában), vagy Knut Hamsunról, akitől viszont felnőttként tanult sokat. Arra azonban nem sok hajlandóságot mutatott, hogy például Saul Bellow-t az égisz dicsérje, jóllehet Singer pályáján sorsdöntő fordulatot jelentett, amikor Bellow lefordította angolra A BOLOND GIMPEL-t: ekkor emelkedett ki az ismeretlenségből és vált nemzetközi híró íróvá. Maga Singer talán abban

a hitben élt, hogy afféle nem e világra való, ártatlan lélek, de akik jól ismerték, korántsem osztoztak ebben a hitben. Igaz, ami igaz, amikor egy alkalommal meghívtam, látogasson el a Franklin and Marshall College-ba (amely a pennsylvaniai Lancaster amishok lakta vidékén található), Singer azt kérdezte, melyik metróvonalon jut el odáig, ám amikor később több ízben megismételte a látogatást, minden köntörfalazás nélkül közölte, hogy legalább néhány száz dollárral több tiszteletdíjat kér, mint amennyit Elie Wieselnek fizettek. És nyugodtan elhíhetik nekem, hogy Singer pennyre pontosan tudta, mennyit kapott Wiesel...

Mondanom sem kell, hogy Singer számára mindebben nem a pénz volt a fontos – és nem is a díjak. Amikor Ed Koch, New York City polgármestere aranyéremmel tüntette ki, Singer csípősen megjegyezte, hogy a kitüntetések iskolás fiúknak valók, és nem a nyolcvanas éveikben járó öregembereknek... De mindjárt azt is elmesélte a Városháza nagytermében összegyűlt közönség okulására, hogy kisgyermek korában egyszer megkérdezte az apját, miért kell napjában kétszer imádkoznunk. Ugyan mi szükségére lehet az Istennek a mi imáinkra? Az apja azt válaszolta neki, hogy nem önmaga kedvéért kívánja meg tőlünk Isten az imádkozást, hanem saját magunk érdekében, nehogy kisebb istenségekhez imádkozzunk őhelyette. Ugyanez a helyzet az irodalmi díjakkal is, állította Singer: azoknak, akik megkapják őket, semmi szükségük rájuk, az viszont fontos, hogy ne kisebb íróknak jussanak. Csak Singer lefegyverző kedves-ségének köszönhető, hogy neki még ezt az arroganciát – vagy ha úgy tetszik, blaszfémia – is megbocsátották.

De Singer azokat se tartotta valami sokra, akik abban hisznek, hogy az emberiség bajaira a politika kínál választ. Természetesen jól tudtam, hogy első felesége az orosz kommunizmus vonzásának engedve hagyta el őt, és hogy a sztálinista Oroszországban dühöngő totalitárius lidércnyomás sok barátját elpusztította. Azt azonban nem is álmodtam volna, hogy a dolgozószobám falára kiragasztott Mao-plakát annyira lehangolja majd.

– Figyelmeztetem, kedves barátom – mondogatta –, hogy semmi jó nem néz ki ebből az emberből. Ugyanolyan, mint Hitler, mint Sztálin és mint mindenki más, aki azt képzelet, hogy bármi jó kiszülhet abból, ha halomra ölik az embereket! – Megpróbáltam megmagyarázni neki, hogy a plakát csak vicc, tréfából ajándékozta nekem egy szerkesztő azt követően, hogy kritikaparódiát írtam a MAO ELNÖK MONDÁSAI című könyvről. És még hozzátettem, hogy ezeket a „hős” posztereket – például azt, amelyik John Wayne-t ábrázolja – többnyire ironikusnak szánják. Singertől aligha volt idegen az irónia, de a hetvenes éveknél ez az aspektusa valahogy nehezen vette bele magát az ő kelet-európai agyába. Miután ötször-hatször elismételtem, mit keres a Mao-poszter a szobám falán, rádöbentem, hogy minden hiába, Singer számára én már örökre maoista maradok, ugyanúgy, mint ahogy Pinsker, a költő fia. Gondoltam, az lesz a legjobb, ha leszedelem a falról a posztert. Következő alkalommal, amikor Singer felkeresett a dolgozószobámban, az üres falra mutattam, és ünnepélyesen közöltem vele:

– Már nem vagyok maoista!

Singernek szemlátomást nagy kő esett le a szívéről.

Hogy Singer számára milyen fontosak voltak ezek a dolgok, talán egy történet szemlélteti a legjobban, amelyik, tudtommal, sose vált Singer „show-műsorának” részévé. Egy alkalommal Singert meghívták, hogy felolvassa egyik novelláját jiddisül beszélő brooklyniak egy csoportja előtt. Nagyon kérelték, hogy tegyen eleget a meghí-

vásznak, bár olyan szegények voltak, hogy nem tudták megfizetni. De ott legalább a honfitársai között lesz, érvelt a szószólójuk, olyan emberek közt, akik értenek jiddisül, nem valami flancos-francos egyetemen, ahol kicsúfolják a kiejtését.

– Mit tehettem volna? – mesélte nekem Singer. – Ezek öreg emberek (mintha ő maga nem lett volna az!), hát elmentem... A taxi harmincöt dollárért vitt el Brooklynig. És amikor odaértem, mit láttam? Legfeljebb ha egy tucat embert! Na, felolvastam nekik egy új novellámat! Alighogy befejezem, feláll az egyik, és szó szerint ezt mondja: „Ez nem egy jó novella. Ez nem egy cionista novella. Köpök a maga novellájára!” És csakugyan, nagyot köpött a földre dühében, azzal leült. Na, akkor feláll a második, és azt mondja: „Ez nem egy jó történet! Ez nem egy ortodox történet. Ráadásul mocskos egy történet, úgyhogy én is köpök a maga történetére.” És azzal ő is, akárcsak az első, nagyot köpött mérgében a padlóra, azzal leült. Másoknak az volt a kifogásuk, hogy nem szocialista történet volt, vagy nem „szép” történet, vagy még csak nem is igazi jiddis történet, egy dologban azonban valamennyien megegyeztek: hogy egyáltalán nem volt jó történet! Sőt az egyik kétszer is köpött a történetemre – egyszer azért, mert nem volt cionista, másodszor meg azért, mert nem volt ortodox történet. Úgyhogy sikerült tizenkét embertől tizenhárom köpést begyűjtenem!

Ez az eset kitűnő alkalmat szolgáltatathatott volna rá, hogy emlékeztessem Singert, nem ő az egyetlen ember a világon, akit időnként félreértének. Utóvégre is én ekkor már vagy egy évtizede szerepeltem úgy, mint Pinsker, a költő fia. De csak a bolond szakítana félbe egy I. B. Singer-anekdótát, és mellesleg alig vártam, hogy meghalljam, mit válaszolt Singer az ellenséges hallgatóságnak. Nem kellett sokáig várom.

– Erre azt mondtam nekik – folytatta –, hogy harmincöt dollárért hozott el idáig a taxi, és újabb harmincöt dolláromba fog kerülni, hogy hazajussak. Ez eddig hetven dollár, amit kidobtam az ablakon! És akkor még a pénztárosuknak is fogok adni harminc dollárt, az már száz dollár! És hogy miért adok neki ennyi pénzt? Hát azért, hogy vásároljon maguknak mind papirost és ceruzát. Akkor most rögtön hazamehetnek, és hozzáfoghatnak történeteket írni. Így következő gyűlésükön pontosan azokat a történeteket hallgathatják majd, amelyeket hallani szeretnének. És ami a fő, engem nem kell többet idehívniuk!

Azokon a napokon, amikor már a könyökömön jönnek ki azok az olvasók, akik „tipikus” (azaz boldog, jól beilleszkedett, feddhetetlen politikai elvekkel rendelkező) zsidókról, feketékről, feministákról, latin-amerikaiakról vagy homokosokról vagy tudom is én, kikről akarnak olvasni, mindig eszembe jut a fenti történet, és azon veszem észre magam, hogy Singer valamelyik könyvét emelem le a könyvespolcra, és percekben belül megérkezem egy olyan világba, ahol az emberek, akikkel találkozom, egyszerre idegenek és ismerősök. És néha eszembe jut az a nap is, amikor Singer utoljára reggelizett nálam. Egy pillantást vetett a helyi újság címlapjára – afféle kisvárosi lapocska, amelyet nemigen lehet összetéveszteni a *New York Times*szal –, és megkérdezte, nem vihetné-e magával.

– Nem hát – válaszoltam, kissé megdöbbenve ettől a kívánságtól –, de minek is vinné? Az állomáson majd veszek magának egy *New York Times*. Az mégis csak jobb lesz, nem?

– Nem – kötötte Singer az ebet a karóhoz –, ez egy nagyon jó lap. Olyan megnyugtató. Nézze például ezt a címet: LANCASTER MEGYE NÉPESSÉGE TÍZ ÉVEN BELÜL MEGDUPLÁZÓDIK. Amikor New Yorkban vagyok, gyakran mondogatom magamnak: „Bashevis, ennek a világnak rövidesen vége lesz.” Ezentúl, ha ilyen gondolataim támad-

nak, csak előveszem ezt az újságot, és tudni fogom, hogy Lancasterben az emberek még mindig szerelembe esnek, házasodnak, gyerekeik születnek. A világ megy tovább...

Én pedig már azt se bántam, hogy a levelezőlapot, amelyen megköszönte a meghívást, a vendégszeretetet és az újságot – Pinsker, a költő fiának címezte.

Kemény István

EL

Ott mennek a locsolóautók víz helyett tiszta ésszel.
Mögöttük a jósnők, most is veszekedve.
Fölöttük a felhők, elérhetetlen billentyűzetükkel.
Mind, el, ugyanarra. Ugyanarra tekerednek le az orsók.
Arra ballagnak el a kutyák behúzott farokkal.
És a frakkos zenészek meg az udvari zenészek is.
Azok ott a bolondok, formájukat vonszolják a földön.
Arra folyik a Duna is, viszi, és vigasztalja a vizét.
Mind, el, ugyanarra.
– Nézd, apu! Ott mennek a lányok, és mind milyen gyönyörű!
– Látom... mivel kented össze a trikódat?
Ott megy el Fényes Ösztön emléktől emlékig lopózva.
Ott megy May Károly egy bárányhimlőt terelve arra.
Ott tanárt tanárok kísérnek, fegyelmezetten, hórihorgasan.
Ott megy el a lekéssett biciklitúra.
Ott gördül a golyó a toll végén messzi füzetekben.
Ott megy el a lisszaboni autó, körülötte cigarettafelhő,
és ott száll ki Móni, aki később nem akart élni.
Mind, el, ugyanarra.
– Nézd, anyu! Arra mennek a férfiak, milyen helyesek mind!
– Igen... mi lett a trikóddal, kicsi foltom?
Ott repülnek a vadlibák meg a hangjuk.
Az a hátsó fekete a kényszer, ami hozta-viszi őket.
Arra szárad fel a felszín, ürül ki alul a csatorna.
Az ott a tavasz, a nyár, az ősz, a tél, külön nejlonszákokba téve.
Ott mennek az egyszer meglátottak, meg a többször, meg a mégsem.
Ott mennek a régiek és az eljövendők.
Ott mennek a régiek és az eljövendők.
Ott mennek a locsolóautók víz helyett tiszta vízzel.
Mind, el, ugyanarra.